

Toen en Nu: Medemblik en het water

Evenals vorige jaren willen wij weer een deel van Medemblik belichten met foto's en een tekening. Dit jaar de watergangen.

Afb. 1a: Medemblik vanaf het IJsselmeer anno 1650.

We zien Radboud, een stoere burcht met twee flinke torens waarvan één een luidklok en één een klok met één wijzer had. De ridderzaal deed in die tijd ook dienst als de Oosterkerk. In de havenmonding ziet u een dubbele klapbrug; deze was voor de toegang naar Radboud vanaf de Wijdesteeg (toen nog Ridderstraat geheten). Voorts zijn daar de forse huizen op de kade van de Oude Haven.

Rechts de Bonifaciuskerk, hier nog zonder dakruiter en de appel op de spits met daarnaast de meelmolen, die bij de Westervoort stond en in 1948 gesloopt is. Niet te vergeten: op de voorgrond een aantal schepen met en zonder zeilen. Het grootste schip ligt er, gezien de windrichting, wat wonderlijk bij.

Afb. 1b: Medemblik vanaf het IJsselmeer anno 2010.

Doordat het IJsselmeer zoet water bevat, staan er heel veel bomen en struiken; dit in tegenstelling tot de vorige afbeelding, waar door het zoute water nauwelijks begroeiing was.

Radboud is hier bijna uit het zicht; de torenspitsen zijn verdwenen en slechts een paar schoorstenen steken boven de bomen uit. Wel zien we het stadhuis (1940) de Martinuskerk (1902) en de Bonifaciuskerk mét appel. Eén modern zeilschip verlaat de haven.

Afb.2a: Oostelijke ingang van Medemblik omstreeks 1900.

De voormalige Oosterpoort is rond 1860 vervangen door deze commieshuisjes. Daar tussendoor rijdt een mooie sjees en is de schoorsteen van de voormalige conservenfabriek te zien. Deze conservenfabriek brandde af in 1931.

dienden tijdens de reis vanuit Engeland. Tussen de Oosterpoort en de pakhuizen bevond zich nog een houthandel van ene Hauwert.

Veel mensen zagen dit gebeuren, omdat ze op de Westerdijk stonden om ene Schra in te halen die de Vierdaagse wandeltocht van Nijmegen had volbracht. Rechts daarvan pakhuizen die de naam Padang droegen.

Het verkeer dat in die tijd de stad uit ging, moest via het Vooreiland en over de dam tussen de Pekelharinghaven en de Oosterhaven, langs het Oudevaartgat, het toenmalige woonwaggenkamp en een opslagplaats van een schelpenvisser. Op de voorgrond rechts lijken stukken krijt te liggen, welke als ballast

Links de kop van de huidige brug naar kasteel Radboud. Links buiten beeld is enkele jaren geleden een fragment van het poortgebouw in de berm gevonden.

In de haven de voormalige visafslag, enige moderne zeilschepen en een bruine schuit, eveneens voor de pleziervaart.

Afb.2b: Oosterdijk voor kasteel Radboud anno 2016.

Uitg. K. H. Idema, Medemblik.

Medemblik, Middenhaven

Afb. 3a: Oosterhaven/Middenhaven poststempel 1904.

Er liggen allemaal tjalken, ooit bedoeld voor vervoer van goederen. Een schip van 38 ton mocht er wèzen; nu gaat dit vrolijk in een flinke vrachtwagen. Op de voorgrond, uiterst rechts, een Staverse jol voor een kleine visser. In het dijkje een kleine coupure, waardoor men manden met vis sjouwde. Bij erg hoogwater werden er balken in aangebracht. Dan het grote gebouw, Vooreiland 2, dat nu "Eilandstaete" heet en in 1866 gebouwd is in opdracht van Hayo Harmens, die in de kaashandel fortuin gemaakt had.

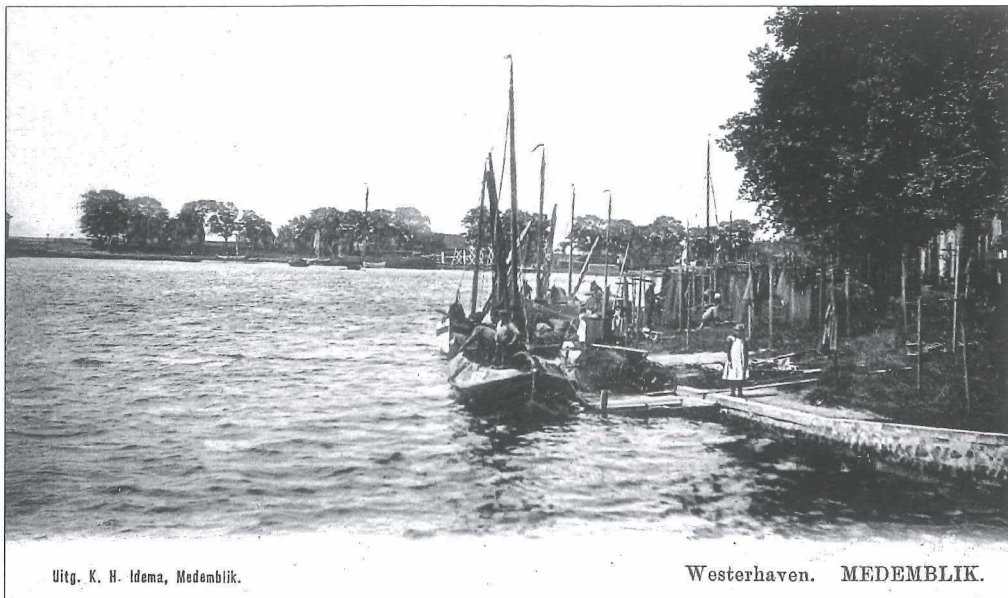
Hij solliciteerde voor het burgemeestersambt van Medemblik, maar toen dat niet lukte is hij naar Rotterdam verhuisd. Daarna is het gebouw in gebruik genomen door de geneesheer-directeur van het Provinciaal Ziekenhuis. Tevens is het toen voorzien van elektriciteit, gevoed vanuit het PZ. Het was laagspanning, dus het waren enorm dikke leidingen. Vervolgens was het in gebruik door de tandarts en de burgemeester. En nu is het in bezit van de familie Goverse. De mooie (maar zeer bewerkelijke) dakkapellen zijn in de loop der tijd verdwenen.

Afb. 3b: Oosterhaven/Middenhaven anno 2016.

Nu alleen nog maar pleziervaartuigen, maar nog even levendig.

Afb. 4a: Westerhaven, poststempel 17-03-1904.

De Westerhaven is in 1632 op de volgende wijze gefinancierd. Aan de zuidwest zijde van Medemblik lagen vier meren: Brake, Poel, Wijmers en Lichtewater. Men wilde deze meren transformeren in droogmakerijen om, met de opbrengst van de landbouwgrond, de zeegaande schepen van voedsel te voorzien. Bij de Staten van Holland in Den Haag is een droogleggingsoctrooi aangevraagd en op 3 juni 1630 verkregen onder de voorwaarde dat de revenuen van de verhuur van de drooggelegde landerijen ten goede van de armlastigen van Medemblik zouden komen.

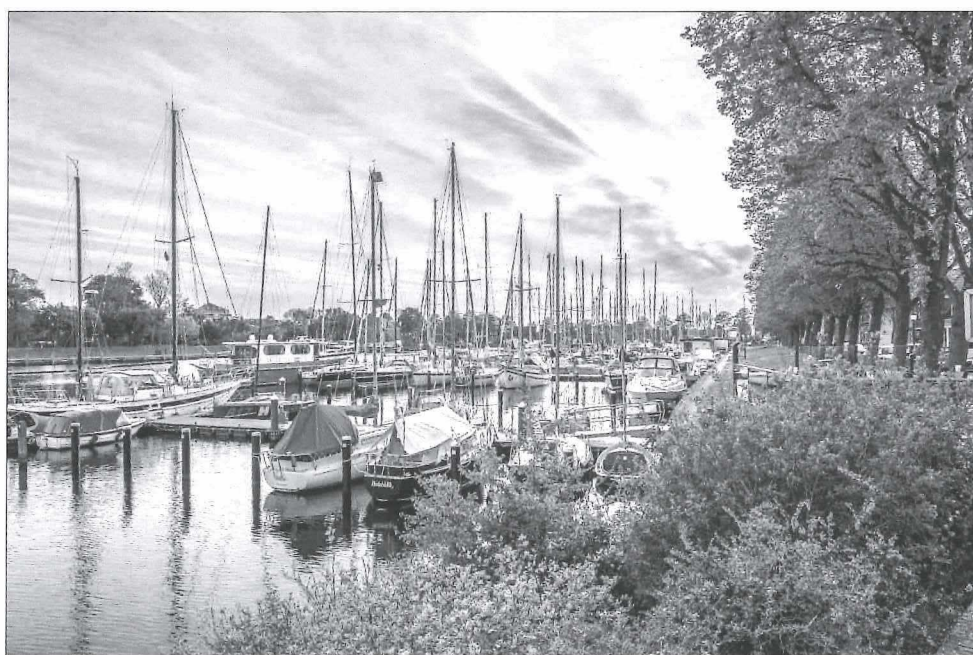
dat de Zuiderzee te ondiep werd voor de grotere en diep stekende schepen. Gevolg was dat tot in het midden van de twintigste eeuw nauwelijks schepen in de grote haven overwinterden. Maar dit werd anders!

De foto geeft overigens een zeer bijzondere gebeurtenis weer! Achter de vissersboot is op de kade van de Turfhoek het liggende skelet te zien van de torenspits van de Martinuskerk. Deze is namelijk in 1902 gebouwd. De torenspits is dus eerst op de kade gebouwd, uit elkaar genomen en toen stukje bij beetje op de toren gezet.

Dus kocht men kruiwagens, planken en baggermateriaal en gaf dit in bruikleen aan de minder beedeelden met de toezegging: "Dit mogen jullie gebruiken en ga de (Wester) haven maar graven en misschien krijgen jullie nog wat geld toe". De Westerhaven was een prachtige plek om te overwinteren voor de vele schepen.

Helaas liet in de 19^e eeuw koning Willem I het Noord-Hollands kanaal graven, om-

Gelukkig ontwikkelde de pleziervaart zich en is in de Westerhaven een ruime en goed bestuurde jachthaven aangelegd.

Afb. 4b: Westerhaven anno 2016.

Afb.5a: Drooggevallen Wieringermeer in 1928.

De Wieringermeer is net drooggevallen. Dit werk werd uitgevoerd door de Maatschappij tot Uitvoering van Zuiderzeewerken (MUZ). In de drooggeval- len polder ontwikkelde zich de Moerasandijvie; een plant die zeer veel honing gaf. Mijn vader (J.B.) was imker en had een geweldige oogst in die jaren.

De hoogspanningsleidingen die nodig waren voor het voeden van het elektrisch gemaal 'De Lely' zorgden ervoor dat de molen niet meer mocht draaien. De molenstenen werden toen aangedreven door een elektromotor.

De polder is hier weer op orde, maar is op 17 april 1945 door de verliezende Duitse bezetter onder water gezet (een nutteloze actie, met veel schade).

Eind 1945 is de polder wederom drooggevallen. De molen van Tuitel, die in 1947 gesloopt werd, is ver- vangen door molen 'De Herder' die door veel vrijwil- ligers is opgebouwd

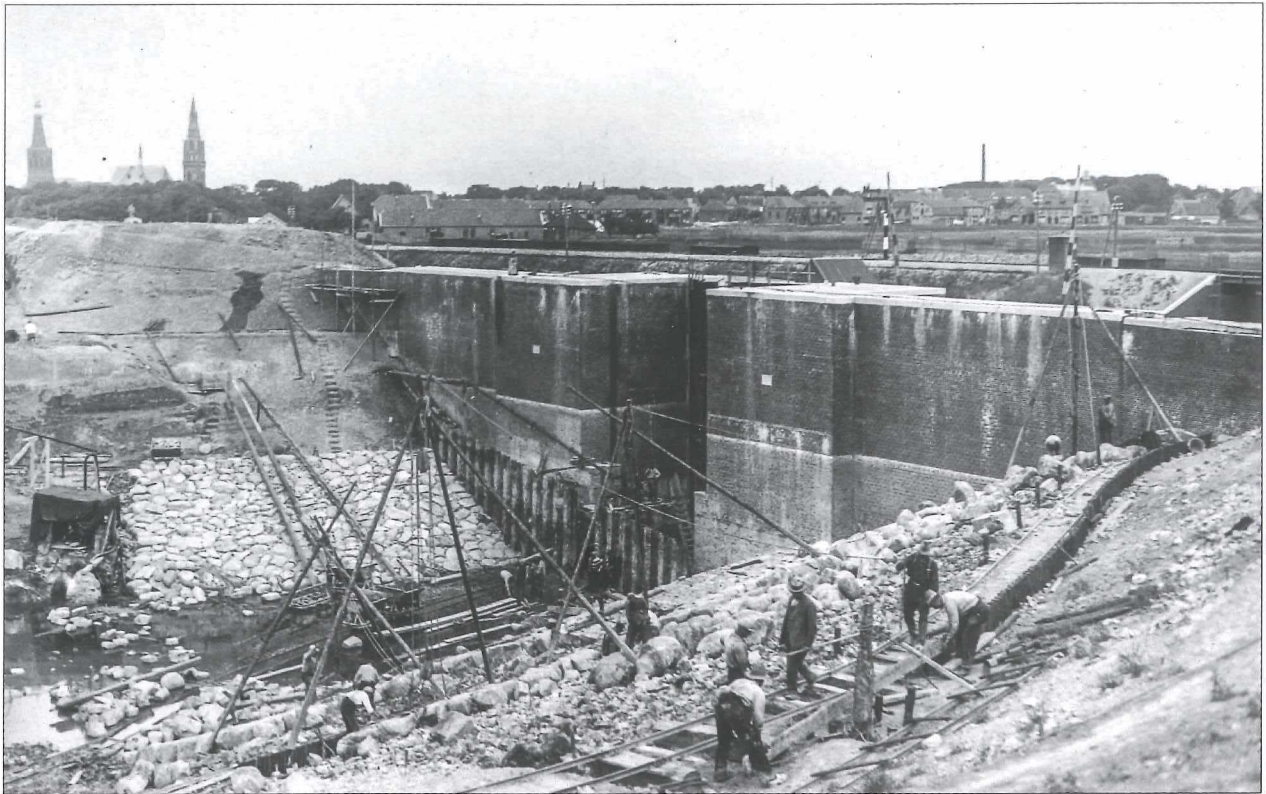
en op 9 mei 1990 in gebruik is gesteld door prins Claus.

Afb.5b: Wieringermeer anno 2016.

Daarnaast de "kaap- stander", één van de twee woontorens die ook wel gekscherend "de tietten van Medemblik" worden ge- noemd. Een kaap- stander was op de vroegere zeilsche- pen een soort windas waar door middel van in te steken spaken het anker opgehesen werd.

Afb.6a: Aanleg Overlekersluis, 30-05-1928.

Hier ziet u de Overlekersluis in aanbouw. Voor de muren van de nieuwe sluis zijn de resten van de noordse palen van de wierdijk nog zichtbaar. Ze zaten diep de grond in en kwamen tot de kruin van de dijk. Naar schatting waren ze 40 x 40 cm dik en ca. 20 m lang. De palen waren in 1732 aangevreten door de paalworm en dat was een ramp voor de sterkte van de dijk. Pieter van der Deure (er is nog een straat naar hem vernoemd) heeft toen, naar aanleiding van een prijsvraag, een dijk met keien glooiing bedacht.

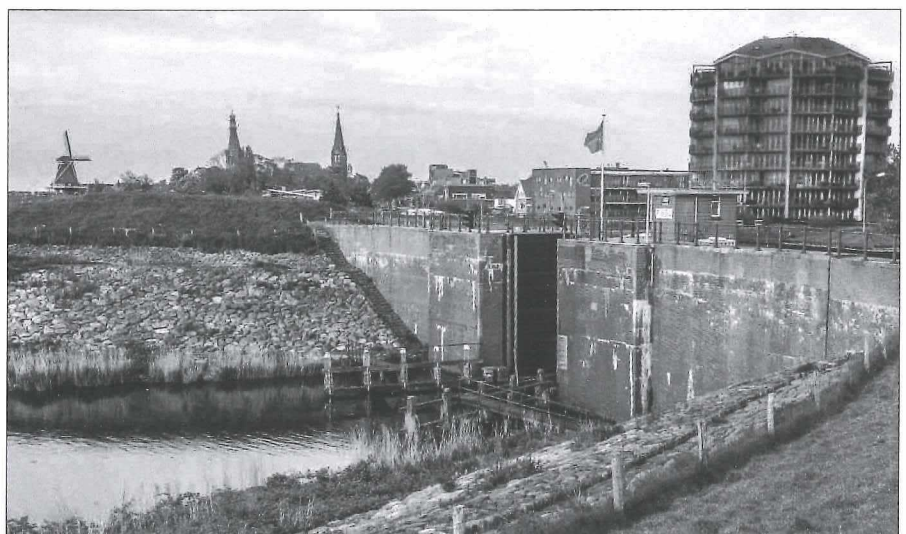
Voor de aanvoer van de vele keien voor deze dijken zijn zelfs hunebedden gesloopt.

Op de achtergrond zijn beide kerken, de schoorsteen van het Provinciaal Ziekenhuis en de stadsboerderij aan de Uiverstraat te zien.

De sluis heeft een rol gespeeld tijdens het leegpompen van de in 1945 geïnundeerde Wieringermeer. Omdat het water in de Wieringermeer zoet was, kon het water dus ook via de Overlekersluis naar het "oude land" worden afgevoerd en via gemaal 'De Vier Noorder Koggen' worden afgevoerd naar het IJsselmeer.

De sluis doet nu bijna uitsluitend nog dienst als doorvoer van pleziervaart. De beweegbare brug in het weggedeelte is vervangen door een vaste brug.

Verder zijn de fraaie molen 'De Herder', beide kerktorens en een stukje van bovengenoemde stadsboerderij te zien, alsmede één van de eerder genoemde Kaapstander torens.

Afb.6b: De Overlekersluis anno 2016.

Afb.7a: Westershavensluis en Overlekerkanaal, ca. 1928.

Weer een sluis, maar nu aan de andere kant van het Overlekerkanaal: de Westershavensluis.

Op de achtergrond wat bescheiden industriële bebouwing en wat woonarken. Voor de rest nog volledig uitzicht tot aan Oostwoud!

Afb.7b: Westershavensluis anno 2016.

De sluis in vol bedrijf. In de tijd dat het wegverkeer nog niet zo'n opgang deed, heeft de Westershavensluis veel dienst gedaan voor de binnenvaart van en naar de Wieringermeer.

Er wordt nu bijna uitsluitend geschut voor de pleziervaart en de jachtbouw, welke aan het kanaal ontstaan is. Op de achtergrond een wachtend binnenvaartschip, bedrijfsverzamelgebouwen, 'Conyplex' en woontoren 'Waterborg'.

Afb.8a: De voormalige Oude Haven omstreeks 1936.

De voormalige Oude Haven was waar eens de Middenleek stroomde. Er lag een veenpakket van 3 à 4 meter dik dat ontwaterde via de Middenleek in de Zuiderzee. De haven was dus een natuurlijke haven.

Men is omstreeks AD 800 aan de zuidkant boerderijen gaan bouwen, ongeveer haaks op de stroom dan de kreek. Vanaf deze plaatsen werd handel gedreven met de bemanningen van de in de haven gelopen schepen.

Op de foto, uiterst rechts de ververij van Hellings, links een bos met daarachter een voetpaadje.

De Oude Haven anno 2016, met voor de huizen gezellige tuintjes en de hoge bomen zijn vervangen door auto's.

Hierdoor is wel het voormalige stadhuis zichtbaar, dat nu in gebruik is als stadsmuseum, gerund door de Oudheidkundige Vereniging "Medenblick"!

Afb.8b: De Oude Haven anno 2016.

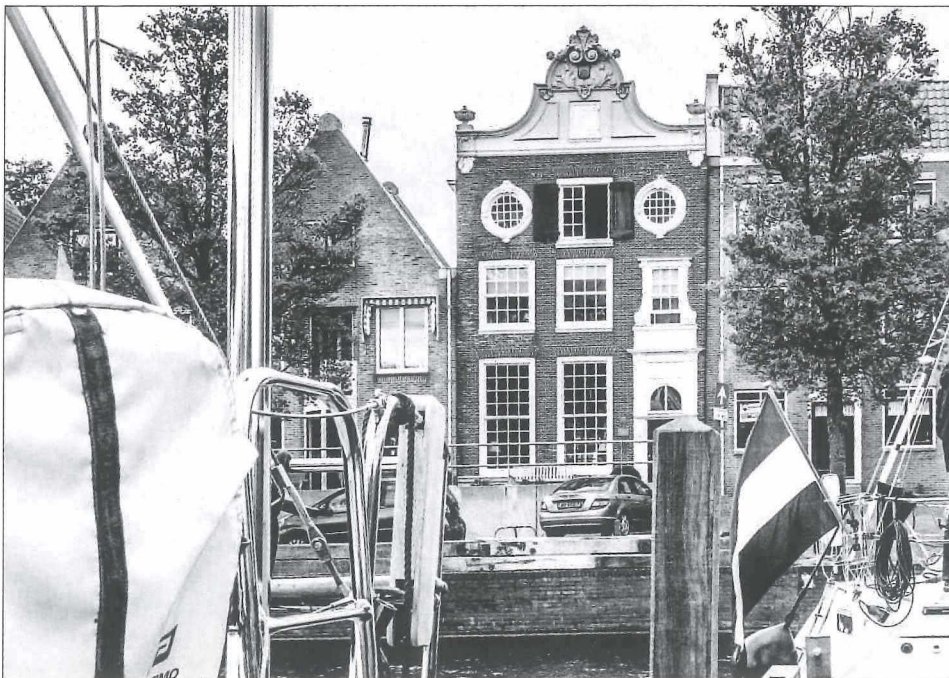

Afb.9a: Drum Gold Cup in de Kuip omstreeks 1980.

Doordat de Pekelharinghaven steeds verzandde en tegen hoge kosten gebaggerd moest worden heeft men in 1842 besloten de haven d.m.v. een dam halverwege droog te laten vallen en de bagger van de andere helft daar in te deponeren. In 1872 is hele haven droog geworden en eerst alleen voor voetbalclubs gebruikt.

Later ook voor de Drum Gold Cup, een jaarlijkse happening. Op de achtergrond ziet u het prachtige gebouw, Vooreiland 22, in Lodewijk XIVe-stijl. Op de gevelsteen staan turfbroodjes, wat verwijst naar een familie Veen. Het wordt door velen nog "De Krakei" genoemd, naar de machinefabriek die er in gevestigd was.

Afb.9b: De Pekelharinghaven anno 2016.

Op dit moment is de Pekelharinghaven weer water, maar nu voor de pleziervaart. Het Lodewijk XIVe gebouw is bewaard gebleven en waakt over de nieuwe haven.

Afb. 10a: De Overhaal bij 't Steg anno 1920.

Er was behoefte om de schuiten met groente te lossen in de Westerhaven, maar bij gebrek aan een sluis is een zogenaamde overhaal gemaakt op de plaats waar nu het huis van de familie Vlaming staat.

Met een motorliër werd de schuit op rails naar boven getrokken, daarna gleeed hij aan de andere zijde te water. Het motorhuis heeft na demontage van de overhaal op het dak van garage Bood gestaan.

Op de foto (genomen vanaf het huidige terrein van huize Sint Martinus) de (zeil-)schuit van Jacob Smak, de grootvader van Atze Kamma. Het zijzwaard ligt los in de schuit. Op de achtergrond is nog juist de coupure te zien waardoor de schuit naar de Westerhaven werd gelaten. Deze coupure is er nog!

Overigens is dit de enige foto van de Overhaal. We hopen dat iemand ons verrast....

Er is niets meer van de Overhaal te zien, maar het is nog steeds een mooi hoekje, nu met de Stegbrug die er in de tijd van de Overhaal nog niet was.

Dat was het dan weer voor dit jaarboek.

Jan Beek en Arnold de Greeuw
Medemblik, juli 2016

Herkomst afbeeldingen:
Jan Beek, Medemblik: afb. 1a.
Ad Kamma, Hoogkarspel: afb. 10a.
OKV Medemblik en A. de Greeuw,
Medemblik: overige afbeeldingen.

Afb. 10b: 't Steg anno 2016.